

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Західноукраїнський національний університет
Кафедра менеджменту, публічного управління та персоналу

АБРОЗ Ігор Володимирович

УПРАВЛІННЯ ВИКОРИСТАННЯМ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ
БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

спеціальність 073 «Менеджмент»
освітньо-професійна програма – Менеджмент

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
МЕНм-21
Амброз І.В.
підпис

Науковий керівник:
доктор філософії, доцент
Ю.І. Микитюк
підпис

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«__» _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **М. М. Шкільняк**
підпис

ТЕРНОПІЛЬ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1.....	7
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯМ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	7
1.1. Економічний зміст та структура виробничих ресурсів.....	7
1.2. Основні фактори використання виробничих ресурсів.....	14
РОЗДІЛ 2.....	24
ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	24
2.1. Аналіз ефективності управління використання виробничих ресурсів організації.....	24
2.2. Оцінка формування виробничих ресурсів організації	35
РОЗДІЛ 3.....	48
ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ	48
ВИСНОВКИ.....	57

ВСТУП

Актуальність теми. На сучасному етапі розвитку національної економіки, що характеризується функціонуванням підприємств у ринкових умовах, досягнення кінцевих результатів виробництва залежить від якості використання ресурсів. Виникла потреба підняти виробництво на новий рівень якості шляхом впровадження сучасної техніки та технологій. Це вимагає вирішення питання раціонального використання виробничих ресурсів. На сьогоднішній день аналіз ефективності використання цих ресурсів повинен стати ключовим інструментом для задоволення зростаючих потреб у ресурсах та підвищення продуктивності підприємств.

Аналіз останніх досліджень та наукових праць. Дослідження наукових праць показує, що питання аналізу використання виробничих ресурсів постійно привертають увагу провідних економістів. Цій темі присвятили свої роботи відомі закордонні дослідники, серед яких, І. Азоев, І. Ансофф, К. Боумен, А. Стрікланд, Я. Крупка, П. Микитюк, А. Томпсон, Б. Литвин, Р. Фатхутдінов, М. Шкільняк. Їхні дослідження стали основою для сучасного підходу до аналізу ефективного використання ресурсів як окремої галузі аналітичної діяльності.

Їхні роботи заклали підґрунтя для формування і розвитку концептуальних основ аналізу ресурсів у діяльності організацій. Однак, з урахуванням змін ринкової ситуації, економічної нестабільності та специфічних умов функціонування будівельних організацій, з'явилася нагальна потреба у розробці нових методологічних підходів до аналізу ефективності використання виробничих ресурсів. Ці підходи повинні бути адаптовані до сучасних викликів та орієнтовані на моделювання стратегій розвитку організацій, беручи до уваги як внутрішні, так і зовнішні чинники, що впливають на їхню діяльність.

Метою дослідження є поглиблення теоретико-методологічних положень та розробка науково-практичних рекомендацій спрямованих на управління використанням виробничих ресурсів будівельних організацій.

Для реалізації поставленої мети дипломної роботи визначено та вирішено коло таких завдань:

- узагальнити економічний зміст та структура виробничих ресурсів;
- з'ясувати основні фактори використання виробничих ресурсів;
- здійснити аналіз ефективності управління використання виробничих ресурсів організації;
- зробити оцінку формування виробничих ресурсів організації;
- розробити рекомендації щодо шляхів підвищення ефективності використання виробничих ресурсів будівельних організацій.

Об'єктом дослідження є процеси управління використання виробничих ресурсів будівельних організацій.

Предметом дослідження є комплекс теоретичних, методичних і практичних аспектів управління використання виробничих ресурсів будівельних організацій.

Методи дослідження включають: економіко-математичне моделювання-дозволяє аналізувати та прогнозувати використання виробничих ресурсів шляхом побудови моделей, які враховують різні фактори (трудові, матеріальні, фінансові); факторний аналіз-прямований на визначення впливу окремих факторів на результати діяльності організації, таких як вартість матеріалів, доступність техніки, продуктивність праці; системний аналіз-передбачає дослідження управлінського процесу як цілісної системи, де всі ресурси взаємопов'язані, і оцінює їх ефективність у комплексі; методи експертної оцінки: включають залучення фахівців для аналізу поточного стану ресурсів, їх оптимізації та розробки стратегій покращення; SWOT-аналіз: використовується для оцінки сильних і слабких сторін, можливостей і загроз, які впливають на ефективність використання виробничих ресурсів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці нових методичних підходів до оцінки та оптимізації використання ресурсів, враховуючи сучасні економічні умови та цифровізацію процесів. Це включає інтеграцію інноваційних технологій, удосконалення систем моніторингу та контролю, що сприяє підвищенню ефективності роботи та забезпечує конкурентоспроможність організацій на ринку.

Практичне значення полягає у підвищенні ефективності використання виробничих ресурсів, зниженні витрат, оптимізації виробничих процесів і досягненні конкурентоспроможності. Це сприяє раціональному розподілу ресурсів, впровадженню інноваційних технологій та забезпеченню стабільного економічного зростання організації.

Апробація. «За результатами дослідження опубліковано тези доповідей на тему «Управління використанням ресурсів будівельних організацій» у збірнику IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Актуальні проблеми менеджменту та публічного управління в умовах сучасних викликів» (Тернопіль, ЗУНУ, 2023) та «Використанням виробничих ресурсів будівельних організацій» у науковій інтернет – конференції студентів та молодих вчених кафедри менеджменту, публічного управління та персоналу «Інноваційні технології в менеджменті та публічному управлінні» (Тернопіль, ЗУНУ, листопад 2024)» [17].

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯМ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

1.1. Економічний зміст та структура виробничих ресурсів

Рівень ефективності суспільного виробництва, швидкість науково-технічного прогресу та інтенсифікація економіки значною мірою визначаються оптимальним і раціональним використанням доступних виробничих ресурсів.

У сучасних наукових дослідженнях значна увага приділяється закономірностям формування економічного та виробничого потенціалів, а також розглядаються питання економічної природи та методологічних засад визначення обсягів виробничого потенціалу. Здійснюється аналіз основних теоретичних підходів щодо підвищення ефективності його використання. Однак залишається недостатньо дослідженим питання оцінки та ефективного використання виробничих ресурсів організацій, які є ключовими складовими цього потенціалу.

Різні науковці пропонували власні трактування поняття «виробничий потенціал». Деякі дослідники вважають його сукупністю ресурсів, проте чіткого та єдиного визначення складу цих ресурсів поки що не існує.

Найбільш перспективним підходом, на наш погляд, є трактування виробничого потенціалу як інтегрованої сукупності ресурсів, здатних забезпечити виробництво будівельної продукції. У контексті розгляду продуктивних сил як сукупності елементів суспільного виробництва, виробничий потенціал можна визначити як їхню здатність забезпечувати досягнення заданого рівня виробничого результату.

Таким чином, економічний потенціал, як і виробничий процес, що є його невід'ємною частиною, тісно пов'язані з продуктивними силами, які виражають активну взаємодію людини з природним середовищем. Ця взаємодія

проявляється у формі матеріального освоєння, трансформації, розвитку та привласнення суспільством природних ресурсів і енергій, що оточують його.

Здатність продуктивних сил досягати оптимальних результатів у виробничому процесі визначає їхній виробничий потенціал або можливості. У цьому контексті розробка цілісної концепції, що охоплює ресурси, їхню структуру, а також кількісні та якісні характеристики, дозволить створити ефективну систему заходів організаційно-технічного та економічного характеру. Це сприятиме вдосконаленню управління та планування ресурсів, а також більш повному залученню наявних резервів у економічний обіг.

Виробничі ресурси можна трактувати з трьох основних позицій. Перший підхід визначає виробничі ресурси як просту сукупність елементів, до яких відносять основні засоби виробництва, трудові ресурси, управлінські і організаційні елементи, а також науково-технічну інформацію. Другий погляд акцентує увагу на обсязі, структурі та технічному вдосконаленні основних виробничих засобів і виробничих потужностей, вважаючи їх важливими для можливості виробництва продукції необхідної якості та кількості. Третій підхід обмежується лише визначенням обсягу основних виробничих засобів. Прихильники цього підходу трактують виробничі ресурси як сукупність параметрів, що характеризують здатність підприємства ефективно вирішувати ключові економічні завдання.

Визначення сутності виробничих ресурсів, а також дослідження їх взаємозв'язків дозволяє виявити загальні риси, що, на нашу думку, мають бути включені до їхнього визначення. Ці риси можуть охоплювати сукупність ресурсів, які забезпечують можливість (здатність) підприємства виготовляти продукцію або надавати послуги.

Інакше кажучи, виробничі ресурси представляють собою поєднання накопичених матеріальних активів (основні засоби та сировина) та трудової діяльності, яка забезпечує можливість виробництва відповідної кількості товарів споживання за визначених умов, що сприяють досягненню бажаних господарських результатів.

Виробничі ресурси будівельних організацій становлять сукупність усіх категорій ресурсів, які використовуються в процесі зведення об'єктів. «До таких ресурсів належать: трудові ресурси, що включають науковий потенціал та інтелектуальні здібності; матеріальні ресурси; інвестиційні ресурси, які охоплюють основні засоби, виробничі потужності та оборотні активи; фінансові ресурси; природні ресурси, залучені до господарської діяльності; а також підприємницькі здібності, необхідні для організації будівельного виробництва» [15].

У даному дослідженні акцент зроблено на аналізі та оцінці ефективності використання основних засобів, трудових і матеріальних ресурсів, що забезпечують діяльність підрядних будівельних організацій.

У ринковій економіці кожен тип ресурсів можна трактувати як сукупність інвестиційних ринків, що відповідають конкретному виду ресурсу. Наприклад, ринок праці включає в себе ринок робітників різних спеціальностей, а також інженерів, економістів та інших фахівців. Виробничі ресурси, які функціонують окремо, можуть розглядатися як потенційні фактори виробництва. Для здійснення виробничого процесу ці ресурси об'єднуються у визначених комбінаціях, перетворюючись на активні елементи виробництва (рис. 1.1).

«Розуміння факторів виробництва базується на трактуванні виробничого процесу як процесу створення споживчих вартостей, оцінюючи результати суспільного виробництва, слід наголосити, що суть праці полягає у виробництві споживчої вартості, незалежно від форми організації виробництва, основними чинниками зростання обсягу споживчих вартостей є робоча сила та засоби виробництва, тобто всі матеріально різні елементи, що беруть участь у виробничому процесі: засоби праці, допоміжні матеріали та трудові зусилля» [17].

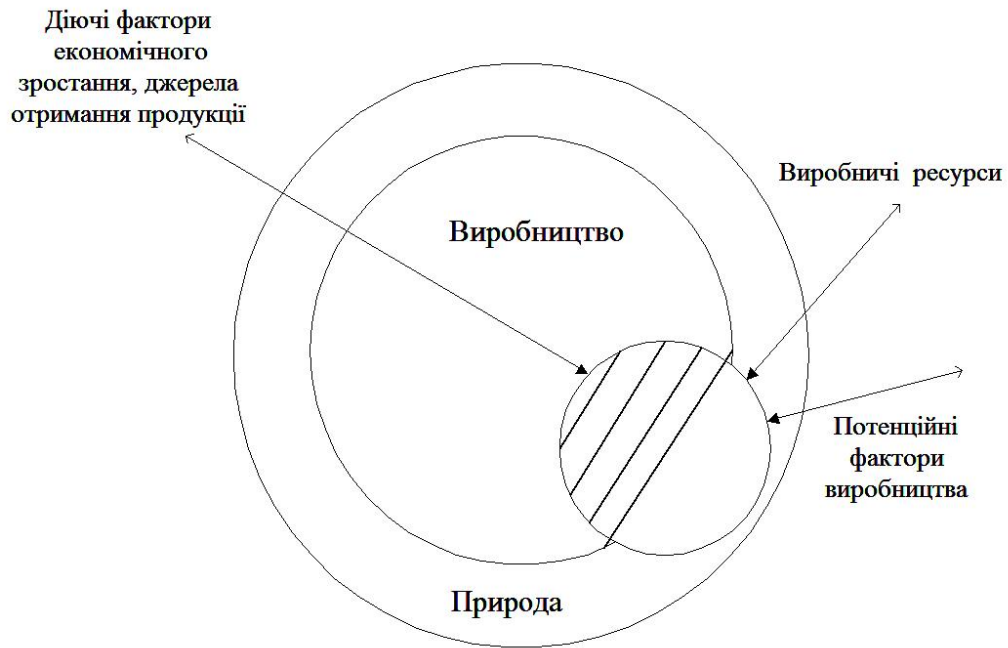

Рис. 1.1. Виробничі ресурси у системі природа – виробництво
Складено автором самостійно.

Взаємозв'язок між виробленою продукцією та факторами виробництва виражається через показники ефективності використання ресурсів, зокрема ресурсомісткість продукції та ресурсовіддача.

Ресурсомісткість визначається як співвідношення між витраченими ресурсами та обсягом виробленої продукції, яке може бути виражене як у фізичних одиницях, так і через витрати праці та послуг. Однією з форм ресурсомісткості є територіальна місткість організації, що відображає площу землі, необхідну для виготовлення одиниці конкретної продукції в контексті інвестицій.

При оцінці ресурсомісткості виробництва також здійснюють розрахунок часткових показників ефективності, таких як матеріаломісткість, трудомісткість та інші індикатори, що можуть включати рівень забруднення навколишнього середовища під час виробничого процесу.

Ресурсовіддача характеризує кількість фізичної продукції, отриманої з одиниці витрачених ресурсів (інтегрального ресурсу) або його окремих компонентів, що використовуються у виробничому процесі. «Залежно від

обраного критерію розрізняють загальні та часткові показники економічної ефективності виробничих факторів, зокрема: продуктивність живої праці, продуктивність уречевленої праці та ефективність використання природних ресурсів» [22].

Часто в дослідженнях з економіки автори не враховують важливі властивості ресурсів через їх відсутність дефіциту в певних кон'юнктурних ситуаціях, таких як: повітря, інфраструктура, час, вода, та робоча сила. Оцінка виробничих ресурсів та їх ефективне використання відбувається за інтенсивністю їх застосування, яка визначається зростанням обсягу кінцевої будівельної продукції на одиницю залученого ресурсу (як окремого, так і інтегрального) або питомими інвестиціями в виробництво цих ресурсів.

Варто зауважити, що в сучасних умовах поділ ресурсів на відновлювані та невідновлювані має умовний характер, оскільки їх вичерпність є відносним поняттям. З огляду на зростання витрат, пов'язаних із видобутком природної сировини та виробництвом матеріальних ресурсів для будівництва, економічна різниця між цими двома типами ресурсів поступово втрачає свою чіткість.

Можливість якісного використання ресурсів виробництва є складним і багатогранним процесом. Важливо проаналізувати поняття «аналіз ефективності використання виробничих ресурсів» у контексті підрядних будівельних організацій, які мають свої специфічні особливості. У практиці підрядних будівельних компаній аналіз ефективності використання виробничих ресурсів здебільшого зводиться до реалізації технічних заходів, спрямованих на оптимізацію енергетичних та матеріальних витрат.

Управління аналізом ефективності використання виробничих ресурсів може розглядатися як один із ключових напрямів підвищення їх продуктивності. Цей процес доцільно трактувати як комплексний підхід, що охоплює технічні, організаційні та економічні заходи. Такий підхід сприяє ефективному, ощадливому та раціональному ресурсозбереженню, особливо в умовах інтенсивного розвитку будівельної галузі.

На нашу думку, виконання завдань управління аналізом ефективності використання виробничих ресурсів у будівельному секторі має здійснюватися з урахуванням того, що це поняття є синонімом «економії ресурсів». Для цього рекомендується впроваджувати «режими економії» та «ефективного використання ресурсів», ґрунтуючись на організаційних і економічних методах управління, таких як аналіз і бюджетування.

Поняття «ресурсозбереження», які включають такі дії та їх результати:

- зниження витрат ресурсів на усіх основних етапах виробництва продукції у натуральних показниках є ключовим завданням, яке спрямоване на підвищення ефективності виробництва, зменшення екологічного навантаження та раціоналізацію використання обмежених ресурсів.

- комплекс заходів, орієнтований на раціоналізацію використання ресурсів у виробничому процесі та підвищення ресурсовіддачі у вартісному вираженні, передбачає оптимізацію технологічних процесів, впровадження інноваційних підходів, зниження витрат і підвищення продуктивності праці, що забезпечує економічну ефективність і конкурентоспроможність підприємства.

- зменшення рівня забруднення навколишнього середовища та мінімізація витрат на відшкодування екологічних збитків є важливими складовими стратегії сталого розвитку, що передбачає впровадження екологічно безпечних технологій, підвищення ефективності використання ресурсів та дотримання екологічних стандартів у виробничій діяльності.

- забезпечення беззбитковості виробництва та досягнення динамічного приросту чистого прибутку передбачає ефективну оптимізацію витрат, впровадження інноваційних технологій, підвищення продуктивності праці та розширення ринкових можливостей, що дозволяє забезпечити стабільне фінансове зростання підприємства.

- формування ресурсного потенціалу є фундаментом економічного розвитку, оскільки забезпечує ефективне використання наявних матеріальних, трудових, фінансових та природних ресурсів для підтримки та стимулювання

сталого зростання продуктивності, інновацій та конкурентоспроможності в умовах змінюваного економічного середовища..

Додатково до зазначеного, пропонується включити кілька важливих і актуальних процесів та результатів, які пов'язані з реалізацією ресурсозберігаючих заходів:

- зменшення витрат шляхом їх лімітування та нормування;
- задоволеність споживачів, яка є наслідком обґрунтованого ціноутворення та кінцевої ціни будівельної продукції;
- підвищення конкурентоспроможності та стабільності організації в умовах ринкової економіки передбачає адаптацію до змінюваних умов зовнішнього середовища, оптимізацію внутрішніх процесів, впровадження інновацій, поліпшення якості продукції та послуг, а також ефективне управління фінансовими та людськими ресурсами для забезпечення довгострокового зростання та стійкості на ринку;
- формування життєдіяльності підприємств за умов економічних та фінансових криз.

Отже, основи управління аналізом ефективності використання виробничих ресурсів у рамках окремої підрядної будівельної організації мають включати фактори, принципи, методи і заходи, які сприяють зменшенню витрат на один квадратний метр житла за умови забезпечення безпекової праці, екології на виробництві та надійного попиту задоволення житла.

Визначимо ключові засади ефективності для аналізу виробничих засобів для використання у будівельних підрядних організаціях:

- збільшення частини ресурсозберігаючих технологій і техніки в підрозділах структури;
- вдосконалення споживання структури ресурсів методом підвищення частки екологічно чистих та високоефективних ресурсів;

Розвиток аналізу використання виробничих ресурсів та інтеграція його результатів в управлінні організацією в цілому передбачає систематичну оцінку ефективності ресурсозабезпечення на всіх етапах виробничого процесу. Це

включає застосування сучасних аналітичних методів для оптимізації витрат, підвищення продуктивності та забезпечення стійкості організації через використання результатів аналізу для стратегічного планування, прийняття управлінських рішень та вдосконалення внутрішніх процесів.

- Використання методів для сучасного управління для вирішення питань, що стосуються підвищення ефективності використання ресурсів.
- Впровадження дієвих ланцюгів мотивації для використання ресурсів раціонально.

Крім звичайних напрямків ресурсозбереження в науково-технічному прогресі, доцільно розглянути методи аналізу використання ефективно ресурсів виробничих, які можуть бути безпосередньо застосовані в будівельних підприємствах:

- Впровадження програми цільової «Доступне житло».
- Обмін обладнання застарілого на нові технологічні рішення, що відповідають сучасним стандартам науково-технічного прогресу.
- Перехід від ручної праці до автоматизованих процесів, а також застосування спеціально розробленої методики аналізу з метою знаходження резервів і оцінювання економіки впровадження ресурсозбережених програм.

1.2. Основні фактори використання виробничих ресурсів

Одним з основних питань теорії аналізу для ефективного залучення ресурсів виробництва є дослід та перелік факторів, впровадження яких може сприяти досягненню економічно бажаних результатів і успішному здійсненню стратегії в цій сфері. Це передбачає виявлення ключових детермінант, що впливають на ефективність використання ресурсів, а також розробку методів для їх оптимального застосування в процесі управління виробництвом. Перелік факторів, поділяє їх на технічні, організаційні та соціально-економічні. Цю класифікацію можна адаптувати до специфічних особливостей будівельного виробництва з певними змінами для кожного з її елементів (рис. 1.2).

Рис. 1.2. Фактори використання виробничих ресурсів

А. М. Невельов зазначає, що ефективний аналіз використання ресурсів виробництва проводиться внаслідок системи реалізації результативних і забезпечувальних факторів, які, взаємодіючи, призводять до досягнення очікуваних результатів. На основі власного дослідження виробничо-господарської діяльності будівельних підприємств ми класифікували чинники, що

представлені на рис. 1.2, і також вони є чинниками інтенсифікації виробництва в цілому.

Багато з вказаних факторів, які впливають на аналіз ефективності використання виробничих ресурсів у будівельному виробництві, тісно пов'язані з діяльністю будівельних підрядних організацій і є частиною їхнього функціонування та контролю. Однак керівники цих організацій не завжди асоціюють ці фактори з таким поняттям як аналіз ефективності залучення ресурсів виробництва. Вони представляють собою комплекс заходів, які формують методи господарювання, здатні підтримувати поточний рівень виробництва або навіть підвищувати його ефективність.

Однак існує суттєвий недолік: попри регулярність виконання цих заходів, кожен фахівець (наприклад, технологи, що займаються впровадженням нової техніки, або нормувальники, які встановлюють норми витрат на оплату праці) реалізує їх окремо. Таким чином, не існує єдиного механізму, який би дозволяв інтегрувати ці дії в єдину систему управління аналізом ефективності використання виробничих ресурсів. Це ускладнює контроль за ресурсоефективністю підрядних будівельних організацій і не дозволяє вчасно виявляти та усувати негативні тенденції, а також приймати обґрунтовані рішення для управління.

За словами Приймака В. І., «процес управління аналізом ефективності використання виробничих ресурсів включає стратегію ресурсозбереження, визначення ресурсоємності та ефективності виробництва, а також аналіз ефективності використання ресурсів».

Даний процес можна визначити як реалізацію управління через систему аналізу ефективного застосування ресурсів виробництва, регулювання та контроль мають базуватися на методиці аналізу ресурсів, яка адаптована для специфікації будівельних підрядних організацій.

М. Я. Розенберг та З. Лаучик сформулювали принципи системи управління матеріальними ресурсами, на яких ми також будемо зосереджуватися. Найважливіші з цих принципів включають: «комплексне планування та

реалізацію взаємопов'язаних заходів, спрямованих на постійне підвищення ефективності використання сировини, матеріалів та інших ресурсів; економічну та правову відповідальність конкретних виконавців за нераціональне використання ресурсів, що призводить до їх перевитрат; стимулювання виконавців усіх рівнів за заощадження ресурсів, а також за творчий пошук нових шляхів економії та підвищення ефективності матеріальних ресурсів».

Організація заходів, що спрямовані на ефективне збільшення застосування матеріальних ресурсів, має бути структурованою і чіткою. До раніше згаданих принципів доцільно додати акцент на впровадження передових технологій та обладнання, а також дотримання вимог і очікувань замовників і інвесторів. Це забезпечить постійне збільшення їх цікавості у високоякісній будівельній продукції.

Окрім інтеграції технічних і технологічних нововведень у структуру основних засобів, слід оцінювати ці заходи за їхнім впливом на процес виробництва. У програмах ефективності застосування аналізу ресурсів виробництва можна виділити дві основні категорії:

- Техночні засоби, спеціально призначені для будівельних робіт.
- Ресурсозберігаючі ініціативи, які фокусуються на вдосконаленні технологій і включають елементи, що не завжди прямо пов'язані з виробничо-технологічними процесами.

Пропонована класифікація факторів, які впливають на використання виробничих ресурсів, розроблена з урахуванням специфіки будівельної галузі (рис. 1.3). Вона охоплює такі ключові аспекти, як тривалість виробничого циклу, потреба у великих капіталовкладеннях і фінансових ресурсах, безцехова структура організації, територіальна розосередженість будівельних майданчиків, різноманітні методи виконання робіт, участь багатьох учасників у процесі будівництва, а також істотний вплив погодних і кліматичних умов на хід будівництва. Також до уваги береться нерухомість будівельної продукції, специфічний документообіг, законодавче регулювання цін, а також унікальні підходи до обліку доходів і витрат.

Рис. 1.3. Галузеві особливості будівельних організацій

Розроблено автором самотійно.

З метою організації посилення стратегії у контексті аналізу використання ефективних ресурсів виробництва, важливо формалізувати цей процес, повідомити про нього кожного співробітника, а також забезпечити ресурсомоніторинг і зворотний зв'язок для відстеження і генерації нових нововведень щодо виконавців. У рамках системи аналізу ефективності використання ресурсів у підрядних будівельних організаціях доцільним є впровадження концепції сучасного менеджменту, зокрема системи збалансованих показників (СЗП). Такий підхід дозволяє інтегрувати фінансові та нефінансові показники, оцінюючи ефективність управління ресурсами з урахуванням стратегічних цілей організації. СЗП сприяє гармонізації короткострокових і довгострокових завдань, забезпечує системну оцінку

результативності ресурсозбереження та підвищує адаптивність організації до змін у внутрішньому і зовнішньому середовищі.

СЗП виступає як ефективний інструмент моніторингу і управління стратегією організації як в короткий, так і в довготривалий терміни. Серед ключових завдань сучасних організацій є не лише отримання прибутку та підвищення капіталізації, а й завоювання ринкових позицій та досягнення конкурентних переваг. Ключовими факторами, що суттєво впливають на майбутню вартість компанії, є лояльність клієнтів, здатність організації забезпечити свою конкурентоспроможність, використання прогресивних технологій, а також ефективність бізнес-процесів і висококваліфікований персонал.

Для досягнення високої інтенсивності використання ресурсів ключову роль відіграє впровадження досягнень науково-технічного прогресу, що істотно підвищує ефективність будівельного виробництва. Це, по-перше, сприяє виконанню виробничих програм, збільшенню продуктивності праці та зменшенню витрат на матеріальні ресурси. Ефективність ресурсного використання залежить від якості проектних рішень, розвитку матеріально-технічної бази, забезпечення будівельних об'єктів сучасними індустріальними матеріалами, конструкціями та виробами, а також від технологічних аспектів і організації будівельного процесу.

Перехід України на інший соціально-економічний щабель, можливий лиш за рахунок науково-технічного поштовху, який виступає важливим чинником сталого розвитку виробництва. Впровадження інновацій у сфері наукових і технічних розробок сприяє зростанню продуктивності праці, зменшенню обчислення собівартості товару (робіт, послуг) і досягненню цілей ефективності аналізу застосування ресурсів виробництва. Поліпшення технічного і організаційного виробництва, управлінських процесів і праці стимулює прискорення зведення об'єктів і підвищення основних техніко-економічних показників діяльності підрядних будівельних організацій.

Підвищення ефективності використання виробничих ресурсів є ключовою умовою для закріплення тенденцій стабілізації та забезпечення стійкого розвитку будівельного сектору України. Це передбачає раціоналізацію ресурсозабезпечення, впровадження енергоефективних технологій, оптимізацію витрат та підвищення продуктивності, що сприятиме зміцненню економічної стійкості галузі в умовах сучасних викликів.

Вирібничі ресурси і їхні компоненти мають динамічний характер, що визначається впливом технічного прогресу, змінами природних умов та коливаннями економічної ситуації. Ці фактори призводять до якісних і кількісних змін в технічних і економічних показниках ресурсів. Динамізм у використанні ресурсів обумовлений не тільки фізичним і моральним зносом засобів виробництва, які знижують їх продуктивність, а й процесами відтворення основного капіталу, що забезпечують стабільність і зростання.

Під час експлуатації виробничих ресурсів реалізуються нові потужності, замінюється застаріла техніка, впроваджуються інноваційні технології, модернізується виробництво, а також змінюється його структура. При цьому відбувається підготовка і перепідготовка робітників, покращуються умови їх праці та життя, а також вдосконалюється технологічна та соціальна інфраструктура. Змінюються також склад і структура продукції, а також напрямки інвестицій, які спрямовуються на відтворення ресурсних елементів і взаємодію між суб'єктами ринкових відносин.

Управління використанням виробничих ресурсів стало більш складним через відсутність комплексного регулювання в будівельній сфері. Сучасний стан виробничих ресурсів підрядних будівельних організацій характеризується низьким рівнем ефективності, що вимагає розробки конструктивних рішень у напрямі технічного переозброєння, реконструкції та впровадження якісних змін. Такі заходи спрямовані на підвищення конкурентоспроможності галузі та створення умов для реалізації інноваційних стратегій її розвитку, що забезпечить стійкість і динамічне зростання будівельного сектора.

Серед основних напрямків закріплення стабілізації будівельного сектору в Україні, а також забезпечення надійних умов для постійного зростання економіки та розвитку системних знань, відбувається виробниче оновлення і зміни якості в ієрархії ресурсів виробництва. Так що, поряд із розробкою та впровадженням комплексних заходів, що створюють надійні умови для прискорення економічного зростання, необхідно поглибити й деталізувати наукові положення, які здійснюють поновлення і раціональне застосування головних складових ресурсів виробництва будівельних підрядних організацій.

На сьогоднішній день питання ефективного використання виробничих ресурсів постає як одна з найактуальніших проблем у стратегічному розвитку будівельної галузі. Це зумовлено рядом факторів, серед яких можна виділити: інтеграцію нових видів ресурсів у виробничий процес; появу поганих тенденцій в економіці, які призводять до зменшення фондівіддачі та підвищення фондомісткості товару, зменшенням зростання валового сукупного продукту та чистого національного доходу від продажу товарів, а також зниження продуктивності праці; недостатнє завантаження виробничого персоналу; і повільне впровадження досягнень науково-технічного прогресу, зокрема новітніх технологій і ресурсозберігаючих методів.

Вирішення цих і інших взаємопов'язаних проблем вимагає розробки, обґрунтування та впровадження різних господарських, наукових і інженерних заходів, які спрямовані на знаходження і мобілізацію всіх резервів виробничих ресурсів будівельного комплексу України. Раціональніший розподіл і споживання матеріальних, фінансових та трудових ресурсів в будівельних організаціях забезпечують максимально ефективне використання існуючих засобів.

Збільшення ефекту від виробництва будинків та зменшення періоду виконання будівельних проектів значно залежить і від технологічного рівня основними засобами підрядних організацій, стану їхньої техніки та раціональності застосування. Наразі спостерігається зменшення фондівіддачі, сповільнення структури технічних засобів за віком, а також погане застосування

техніки як за періодом часу, так само й за експлуатацією продуктивного використання.

Всі аспекти щодо науково-технічного потенціалу і оцінювання існуючого рівня організаційно-технічних будівництв становлять основу для формування поетапних перспективних планів технічного переозброєння галузі. Це також дозволяє виокремити пріоритетні завдання, які потребують термінового вирішення, від тих, які є другорядними й менше значущими.

Науково-технічне прогресування об'єднує існування пари досліджень самостійного напрямку: теоретичного і експериментального, а також розробок методологічних та конструкторсько-дослідних. Основою науки є нові учення і думки, тоді як техніка забезпечує створення нових засобів праці, предметів виробництва та технологій.

Для об'єктивної оцінки впливу впровадження прогресивної техніки, технологій і матеріальних ресурсів на будівельний процес, а також для аналізу новітніх методів організації та управління виробництвом, важливу роль відіграє розробка критеріїв і системи показників, що дозволяють оцінити науково-технічний рівень будівництва.

Серед основних напрямків науково-технічного прогресу в галузі будівництва можна виокремити такі:

- Застосування новітніх матеріалів і конструкцій.
- Використання сучасних технологічних ідей у будівельному виробництві.
- Використання сучасної техніки і об'єктів малої механізації, а також збільшення періоду будівельно-монтажних робіт для механізації.
- Оптимізація в організації виробництва і управлінських процесів.

«Реалізація зазначених напрямків науково-технічного прогресу забезпечує зростання організаційно-технічного рівня виконання робіт, що сприяє підвищенню продуктивності праці, оптимізації використання ресурсів та покращенню основних показників діяльності будівельних організацій» [17]. Це

створює умови для підвищення конкурентоспроможності та стійкості галузі. Це проявляється у:

- Зниженні будівельно-монтажних робіт і їх собівартості.
- Зростанні продуктивності праці.
- Підвищенні будівельного виробництва та рентабельності.
- Скороченні періодів будівництва і покращенні якісного виконання будівельно-монтажних робіт.

- Тому, запровадження технологій, які є ресурсозберігаючими матиме на меті зменшити частку матеріальних витрат у загальних витратах на виробництво, в тому числі і на будівельне. Збільшення ефективності використання енергетичних ресурсів дозволить знизити енергоємність виробництва будівель, що, у свою чергу, сприятиме зменшенню собівартості продукції для успішного функціонування будівельних організацій в Україні.

- У ринковій економіці ціни на різні види ресурсів формуються під впливом взаємодії попиту та пропозиції, так само і для цінової політики на продукцію що виготовлена.

- На нашу думку, економічне зростання, передбачає збільшення масштабів виробництва та обсягів продукції, яка задовольняє як виробничі, так і невиробничі потреби. Матеріальні ресурси слугують основою цього процесу, оскільки вони залучаються до виробництва та трансформуються в продукцію, що використовується за трьома напрямками: по-перше, як виробничі ресурси, що тільки застосовуються; по-друге, як ресурси невиробничі і є тривалого використання (для адміністративних або охоронних потреб наприклад); по-третє, для поточного споживання, як ресурси зокрема для задоволення індивідуальних потреб.

- Тому, виробничі ресурси слугують джерелом для економічного зростання, яке може формуватися як за екстенсивних, також й інтенсивних факторів, ще й у результаті їх з'єднання.

РОЗДІЛ 2.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Аналіз ефективності управління використання виробничих ресурсів організації

У ринкових умовах, коли зростає кількість додаткових викликів, пов'язаних із підвищенням рівня невизначеності та ризику, роль кваліфікованого аналізу стає все більш важливою. Якість цього аналізу, зокрема його об'єктивність, істотно впливає на напрямок і ефективність роботи усієї управлінської системи. Характерні риси аналітичної діяльності знаходять відображення у застосуванні специфічних методів аналізу, які забезпечують об'єктивну оцінку поточного стану та динаміки соціально-економічних процесів.

У підрядних будівельних організаціях інтуїтивний підхід і типові методи розрахунків виявляються неефективними для формування заходів, що забезпечують раціональне використання ресурсів. Ефективне управління економічними процесами, такими як оптимізація витрат, забезпечення режиму економії та загальний контроль витрат, неможливе без проведення комплексного і детального аналізу ефективності використання виробничих ресурсів. Крім того, це ускладнює прийняття своєчасних та ефективних управлінських рішень у цій сфері.

Отже, виникає потреба в уточненні ролі ефективності аналізування застосування виробничих ресурсів в керуванні ресурсами, чим користується підприємство (рис. 2.1).

Економічний аналіз є ключовим елементом функції управління контролінгом. Незалежно від обраної в організації концепції контролінгу (аналітико-управлінської або іншої), його успішна реалізація можлива лише за умови цільових показників і їх формування і визначення причинно-наслідкових зв'язків, що й визначає суть економічного аналізу.

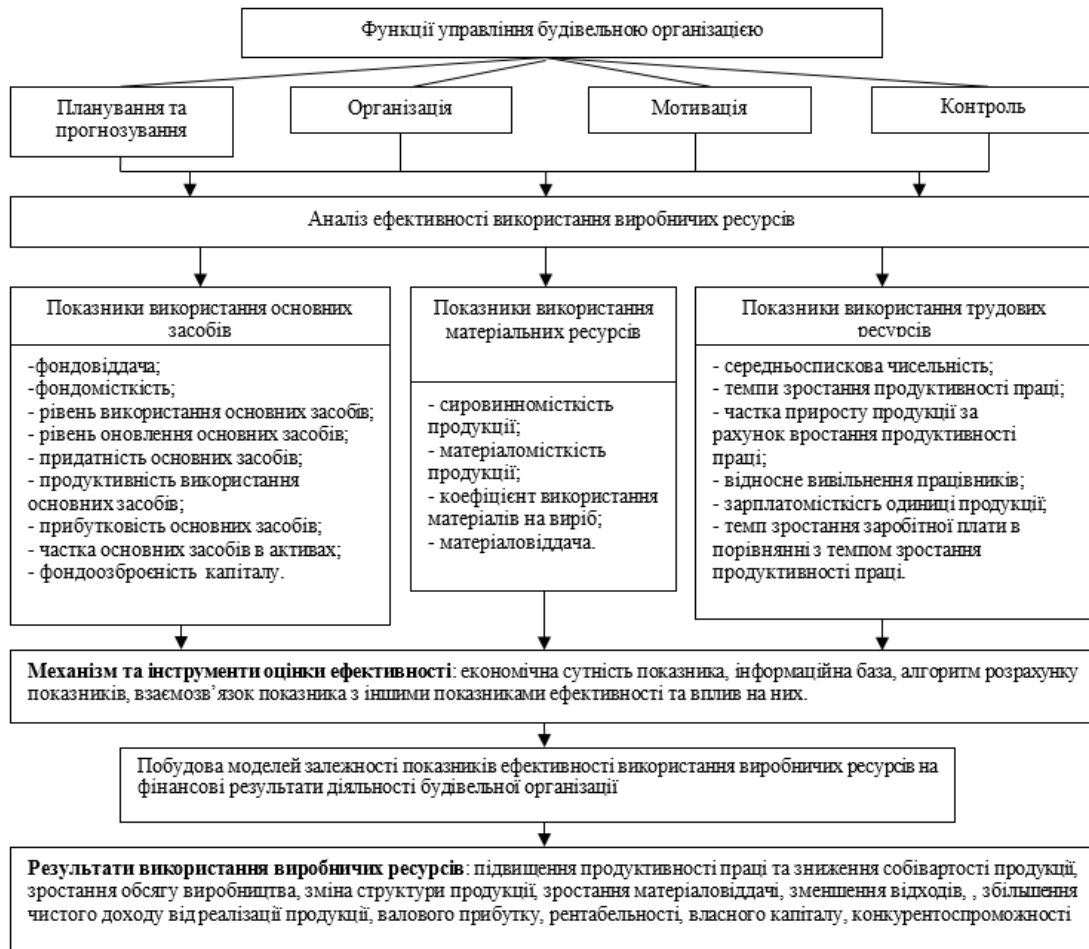

Рис. 1.4. Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів в управлінні будівельною організацією

Розроблено автором самостійно на основі.

Зростання конкуренції на ринку житла стимулює більшу увагу до управління витратами, внаслідок чого аналіз ефективності використання ресурсів повинен стати центральним аспектом не лише регулювання цих процесів, а й управління організацією в цілому.

Автори Л. М. Розенберг і З. Лаучик підкреслюють, що вагомим завданням практики та теорії господарської діяльності і аналізу є розробка основних проблем, пов'язаних з вивченням використання ефективних виробничих ресурсів. «Серед ключових проблем виділяються: визначення сутності та взаємозв'язків між економічним аналізом і аналізом ефективності використання виробничих ресурсів; розробка методології оцінки заощаджених ресурсів і умов

відтермінування їхнього використання у виробничих і обігових процесах; а також встановлення узагальнюючих індикаторів, що відображають здатність організацій знижувати питомі витрати ресурсів» [23]. Ці аспекти є ключовими для розроблення методики прямої і порівняльної оцінки діяльності організації, що стосується аналізу ефективності використання виробничих ресурсів.

У праці «Теорія економічного аналізу» автори М. І. Баканов, М. В. Мірошник та А. Д. Шеремет зазначають, що аналіз на мікрорівні наповнюється специфічним змістом, що стосується щоденної господарсько-фінансової діяльності організацій, їхніх колективів, менеджерів та власників. Зокрема, до цього аналізу входять: обґрунтування та виробництво бізнес-планів, аналіз порівняння маркетингових стратегій, який передбачає порівняння розвитку фактичних подій з прогнозами за наявний період, а також оцінка можливостей виробництва і збуту, аналіз внутрішніх та загальноекономічних умов, які впливають на ці процеси, аналіз різних ділових сценаріїв і їх реалізації, оцінка співвідношення попиту і пропозиції, а також проаналізування постачальників сировини і комплектуючих виробів, вивчення споживчого попиту та його оцінювання через якість продукції, аналіз структури інвестиційного портфеля компанії, витрачання праці (живої та уречевленої) з подальшою деталізацією, а також результатів фінансової діяльності (прибутків і збитків). Крім того, аналіз комерційного ризику враховує вплив політичних, демографічних, культурних, екологічних та організаційних факторів.

Методи та інструменти цього аналізу, що застосовуються в дипломній роботі, мають сприяти ухваленню управлінських рішень щодо раціонального використання ресурсів. Отримана в процесі оцінки інформація про заходи, спрямовані на скорочення витрат, повинна бути корисною для прийняття рішень, з якими стикається керівництво будівельної конкретної організації.

Необхідність розвитку ефективного аналізу використання ресурсів у будівельних підрядних організаціях виникла з кількох причин:

1. Перш за все, це потреба у задоволенні практичних вимог, що виникають тому, що виробництво розвивається і тим, що на ринок виходять підрядні

організації, де традиційний інтуїтивний підхід став недостатнім до керування ресурсними витратами та неефективним.

2. Економічний аналіз має розвиток в організаціях і його поділ за основними напрямками діяльності створюють в комплексному дослідженні потребу щодо ефективного використання питань виробничих ресурсів для підрядних будівельних компаній.

Удосконалення методології аналізу, як інструменту управління витратами ресурсів, стає дедалі актуальнішим у контексті збільшення вартості сировини, високої виробничої ресурсомісткості та підвищення конкуренції в будівельному секторі. У нових умовах господарювання, з урахуванням економічних криз і організаційних трансформацій у галузі, а також реформування та підвищення у підрядних організаціях економічної самостійності, зростає відповідальність за наслідки управлінських рішень. Прийняття рішень у сфері споживання всіх видів ресурсів має базуватися на точних розрахунках та глибокому, всебічному аналізі відповідних процесів.

Аналіз управління використанням ресурсів сприяє ідентифікації пов'язаних із цим проблем, визначенню причин їх виникнення та виявленню потенційних шляхів усунення. Це, в свою чергу, знижує невизначеність під час прийняття рішень щодо використання усіх ресурсних видів організаціями. Рекомендується здійснювати такий аналіз за звітні періоди, оскільки це дозволяє комплексно й всебічно оцінити діяльність організації, спираючись на звітні дані за відповідний проміжок часу. Такий підхід забезпечує повну й об'єктивну економічну оцінку використання ресурсів.

З точки зору видів економічного аналізу і їх класифікації, цей вид відноситься до тематичного, оскільки він досліджує специфічні питання щодо діяльності організації, а саме режим економії, раціональне споживання ресурсів, оптимізація витрат та ресурсна ефективність.

У цьому контексті доцільно звернутися до функцій аналізу, запропонованих Г. В. Савицькою, які включають:

1. Оцінна функція – полягає у визначенні стану системи управління

ресурсами відповідно її цільовим параметрам та оптимальним можливостям.

2. Діагностична функція – охоплює причини вивчення відхилень від таких цільових показників як ресурсоефективність і прогнозування їх подальший розвиток.

3. Пошукова функція – спрямована на виявлення таких резервів для підвищення ресурсоефективності і змоги щоб досягнути кращих результатів діяльності. (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Функції економічного аналізу господарської діяльності підприємств будівельних організацій й аналізу ефективності використання ресурсів

Економічний аналіз господарської діяльності	Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів
Вивчення характеру дії економічних законів, установлення закономірностей і тенденцій економічних явищ і процесів у конкретних умовах організації.	Аналіз звітності структурних підрозділів про виконання норм і лімітів витрати виробничих ресурсів, з яких вони встановлені (паливно-енергетичні ресурси, матеріальні витрати).
Наукове обґрунтування поточних і перспективних планів.	Визначення рівня ефективності використання виробничих ресурсів (основних засобів, натуральних і трудових ресурсів).
Контроль за виконанням планів й управлінських рішень, за економічним використанням виробничих ресурсів.	Контроль за виконанням планів й управлінських рішень, за ощадливим використанням ресурсів.
Пошук резервів підвищення ефективності виробництва будівельної продукції на основі вивчення передового досвіду й досягнень науки й практики.	Пошук резервів підвищення ресурсоефективності й ефективності виробництва в цілому.
Оцінка результатів діяльності підприємств будівельних організацій по виконанню планів, досягнутому рівню економіки, використанню наявних можливостей.	Оцінка результатів діяльності підприємств будівельних організацій за рахунок реалізації стратегії аналізу ефективності використання виробничих ресурсів.
Розробка заходів з підвищення ефективності виробництва будівельної продукції	Розробка заходів щодо резервів підвищення використання виробничих ресурсів.
ВИЗНАЧЕННЯ	
Аналіз господарської діяльності як наука являє собою систему спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням тенденцій господарського розвитку, науковим обґрунтуванням планів, управлінських рішень, контролем за їхнім виконанням, оцінкою досягнутих результатів, пошуком, виміром й обґрунтуванням величини господарських резервів, підвищення ефективності виробництва будівельної продукції й розробкою заходів щодо їхнього використання.	Аналіз, ресурсоефективності можна розглядати як діяльність з підготовки інформаційно-аналітичної бази для наукового обґрунтування й оптимізації управлінських рішень в сфері оцінки ефективності використання виробничих ресурсів підприємств будівельних організацій.

Таке дослідження як аналітичне та його результати в управлінні виробництвом і застосуванні мають базуватися на певних принципах. Н. В.

Войтоловський, А. П. Калініна та І. І. Мазурова підкреслюють, що вони суттєво впливають на процес аналітичного дослідження і мають бути дотримані на всіх етапах організації, проведення та практичного використання результатів аналізу.

Принципи аналізу ресурсоефективності ґрунтуються на принципах аналізу господарської діяльності, представлених у працях Г. В. Савицької, Г. В. Алексєєвої, М. І. Баканова та А. Д. Шеремета:

1. Принцип науковості передбачає, що методика аналізу ефективності використання ресурсів повинна базуватися на дотриманні економічних законів, враховувати досягнення науково-технічного прогресу та застосовувати передовий досвід у сфері управління ресурсами.

2. Принцип комплексності передбачає врахування всіх аспектів діяльності організації та ґрунтовне дослідження причинно-наслідкових зв'язків у процесі управління ресурсами.

3. Принцип системності означає, що процес споживання ресурсів слід розглядати як динамічну систему, яка складається з взаємопов'язаних елементів, інтегрованих як між собою, так і з зовнішнім середовищем.

4. Принцип об'єктивності передбачає дослідження використання ресурсів повинно базуватися на достовірній, перевіреній інформації, що адекватно відображає реальність. Висновки аналізу мають бути обґрунтовані аналітичними розрахунками але точними.

5. Принцип дієвості підкреслює важливість активного впливу аналізу ефективності використання ресурсів на досягнення виробничих цілей, оперативного виявлення перевитрат і недоліків, а також пошуку шляхів підвищення ресурсної ефективності.

6. Принцип регулярності – вимагає проведення планомірного аналізу, систематично, і за певний звітний період.

7. Принцип оперативності полягає в здатності швидко і точно проводити аналіз, своєчасно виявляти причини відхилень від запланованих показників та вживати необхідних коригувальних заходів для усунення виявлених недоліків.

В процесі розробки основ теорії та аналізу ефективного застосування виробничих ресурсів виникла потреба у впровадженні терміна “ресурсоефективність”, який слугує для створення характеристики результативності комплексної управлінської системи витратами виробничих ресурсів на виробництві.

Аналіз термінології у цій сфері показує, наскільки чітке і конкретне значення аналізу використання ефективності ресурсів для виробництва відсутнє, незважаючи на його часте використання у економічній літературі сучасності.

При розробці довгострокової стратегії необхідно врахувати і те, що основним чинником соціального і економічного розвитку в майбутньому є підвищення ефективності управління, інвестицій та виробництва, притаманна ефективність лише цілеспрямованій а не будь-якій взаємодії, що робить цю категорію управлінською та відображає, в першу чергу, ступінь досягнення поставлених цілей.

«Виходячи з цього, ми пропонуємо визначати "ресурсоефективність" як узагальнюючий показник результативності функціонування системи управління ресурсами, який оцінює рівень досягнення бажаних результатів у цій сфері з урахуванням наявного рівня техніки та технології» [10].

Порівнюючи аналіз використання ресурсів до вимог із загальними аспектами діяльності господарювання та враховуючи специфікацію виконання цих заходів в будівельних підрядних організаціях, можна виділити для комплексного аналізу такі етапи використання ресурсів виробництва (рис. 2.3).

Такими основними для економічного аналізу джерелами інформації матеріально-технічних ресурсів (МТР) є:

1. Дані бухгалтерського обліку, які віддзеркалюють поточні витрати на сировину, матеріали, паливно-енергетичні ресурси, і теж витрати пов'язані з оплатою праці, включаючи сплату на соціальні потреби, а також і витрати на послуги інших організацій.

2. Норми та нормативи, що регулюють матеріальні витрати, витрати пов'язані з оплатою праці та послуги з використання сторонніми організаціями.

3. Бізнес-план виробництва.
4. Податкова, правова і фінансова інформація.
5. Інформація щодо реалізації проєктів (інвестиційних та інноваційних).

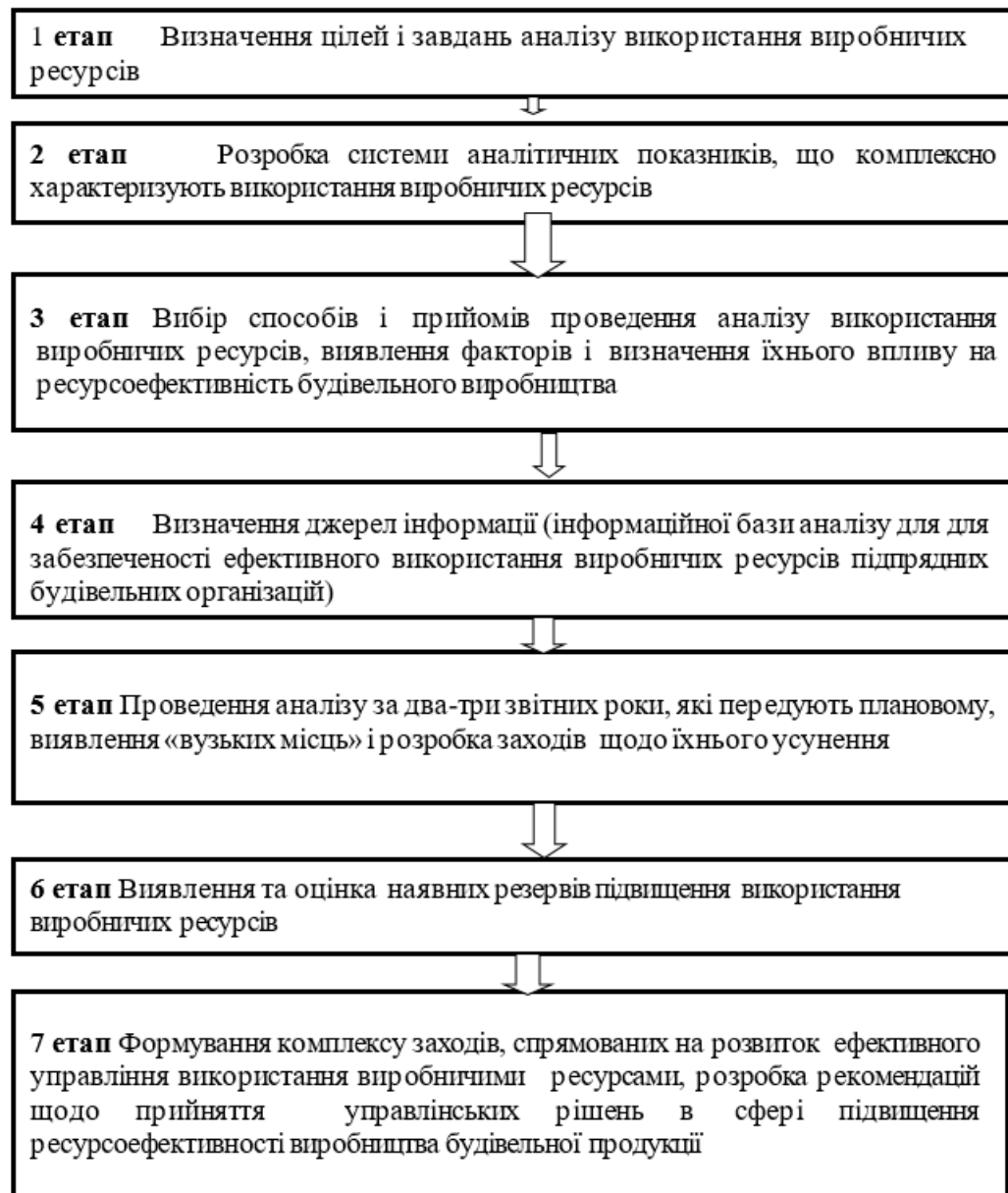

Рис. 2.3. Етапи комплексного аналізу ефективного використання виробничих ресурсів підприємних будівельних організацій

Розроблено автором самостійно.

Серед завдань, які створюють основу аналізу показників праці, які відображають ефективність застосування ресурсів трудових і можна виділити такі:

- Оцінка обґрунтованості плану щодо використання ефективності трудових ресурсів, яка включає аналіз по забезпеченню робочою силою, перевірку доцільності планування з праці і оцінювання усього застосування трудового потенціалу.

- Узагальнена оцінка рівня ефективності який досягнуто щодо використання трудових ресурсів;

- «Аналіз впливу основних техніко-економічних факторів на зміни показників праці по факту, які показують витрати ефективності щодо трудових ресурсів» [33];

- Виявлення резервів для збільшення використання ефективності трудових ресурсів шляхом зрівняння фактичних і нормативних трудових показників із їх еталонними та допустимими рівнями;

- Збирання аналітично обробленої інформації щодо покращення обґрунтованості рішень по управлінню і розробці планів щодо ефективності витрат, а саме оперативних, поточних та прогнозних трудових ресурсів;

- Оцінювання якісних нормативів щодо ресурсів по праці та здійснення планів із зменшення трудомісткості;

- «Аналіз стану організації праці передбачає оцінку повноти використання робочого часу, зниження обсягу ручної праці, а також зменшення важкої фізичної праці, що дозволяє підвищити ефективність працевикористання та поліпшити умови праці» [21].

У сфері управління трудовими ресурсами аналіз та планування використання продуктивності трудових ресурсів здійснюється згідно чотирьох основних груп чинників:

1. Збільшення виробництва за рахунок технічного рівня.
2. Удосконалення управлінських процесів, праці та організації виробництва.
3. Зміна структури і обсягів виробництва.
4. Галузеві та інші фактори.

Кожна з цих груп містить детальну класифікацію чинників, які діють на продуктивність праці.

Так до першої групи факторів, що впливають на продуктивність, належать: автоматизація та механізація процесів виробництва; впровадження нових прогресуючих технологій; ремонт існуючого обладнання та заміна зношених одиниць на нові; зміна конструкцій і технічних характеристик виробів, а також підвищення їх якості через уніфікацію та стандартизацію; застосування нових, більш ефективних видів сировини та матеріалів; скорочення технологічного браку і втрат; інновації та раціоналізація на локальних рівнях вдосконалень; розширення та реконструкція діючих виробництв, а також ремонт будівель і споруд (поточний та капітальний).

«У другій групі факторами є: укрупнення виробничих цехів; поліпшення структур і схем управління; механізація та автоматизація обліково-аналітичних процесів; впровадження типових проектів організації робочих місць; збільшення норм і зон обслуговування; суміщення професій; зміна спеціалізації виробництва; укрупнення партій; покращення умов обслуговування робочих місць шляхом оснащення їх засобами малої механізації; зменшення втрат робочого часу; зниження рівня невиходів на роботу та простоїв; дотримання технологічної дисципліни; вдосконалення нормування праці, форм і методів стимулювання; покращення умов праці; впровадження передового досвіду управління якістю; зменшення втрат від браку; вдосконалення оперативно-календарного планування; підвищення кваліфікації працівників; розвиток особистої ініціативи працівників». [8]

Факторами третьої групи є: заміна виробництва і його обсягу, що відбувається внаслідок ефекту концентрації; структурні зміни в виробничих процесах, які можуть призвести до економії або додаткової потреби в трудових ресурсах через зміну співвідношення між обсягами продукції та трудомісткістю; зміна продуктивності праці внаслідок зміни питомої ваги організацій з різними початковими рівнями продуктивності; введення нових об'єктів в експлуатацію; зміна умов кооперації; адаптація до нових умов роботи з сучасними

технологіями; зміщення обсягу робіт з ремонтування будівель і споруд (поточного та капітального).

Четверта група факторів охоплює: введення нових виробництв і організацій в експлуатацію; зміни в умовах кооперації; заміну сировини, пального та енергетичних ресурсів; зміни в умовах добутку корисних копалин; передачу іншим організаціям окремих функцій управління; зміння на продукцію цін, що виробляється організацією, а також на деякі товари, які відносять до споживчого кошика; підвищення розцінок, тарифних ставок і доплат, які прописані в тарифній угоді між трудовим колективом і адміністрацією організації в умовах інфляції.

Аналіз нормативних документів та практик роботи підрядних будівельних організацій свідчить про те, що структурні зміни в будівельній галузі призведуть до новітніх економічних умов, заснованих на засадах самофінансування та самоокупності, при мінімальному державному втручанні. Зростання на ринку конкуренції підсилить цінову конкуренцію, що, в свою чергу, призведе до збільшення амортизації будівельної техніки, яка негативно впливає на виробництво продукції будівництва. Криза в економіці та нестача фінансових ресурсів підтверджують збільшення вартості будівельних послуг. Отже, будівельні підрядні організації стикаються з проблемою застосування виробничих ресурсів ефективно.

При огляді документів, які регламентують спрямовані на оптимізацію застосування виробничих ресурсів, виявлено ряд специфічних рис виробничих процесів у будівельному секторі. Управління в галузі здійснюється лише через реалізацію однієї програми, а також відзначається відсутність прийнятої політики, що стосується аналізу ресурсоефективності. «Це дозволяє зробити висновок про недостатність методичних розробок у сфері аналізу ефективності використання виробничих ресурсів, свідчить про неповне використання економічних аналітичних методів та про втрату можливостей у рамках управлінських функцій фінансово-господарської діяльності підрядних будівельних організацій».[4]

2.2. Оцінка формування виробничих ресурсів організації

Ринкові відносини та конкурентне середовище, як невід'ємні складові ринкового механізму, обумовлюють необхідність підвищення ефективності використання усіх видів ресурсів, зокрема основних засобів, серед суб'єктів господарювання. Аналіз ефективності використання виробничих ресурсів охоплює кілька ключових аспектів. «По-перше, це оцінка рівня використання засобів праці, по-друге, у контексті ресурсоефективності економічний аналіз зосереджується на впливі на раціональне використання предметів праці, по-третє, важливим об'єктом такого аналізу є трудові ресурси, залучені до діяльності організацій» [17]. Ці ж автори також підкреслюють, що дослідження собівартості продукції безпосередньо пов'язане з аналізом ефективності використання виробничих ресурсів.

Виходячи з наведеного, здійснювати дослідження потрібно у трьох напрямках ефективності використання ресурсів виробництва: аналіз основних засобів, матеріальних та трудових ресурсів. Крім того, доцільність застосування у методиці аналізу фінансових ресурсів ресурсоефективності буде розглядатися з точки зору економії через покращення застосування матеріальних та трудових ресурсів, і теж збільшення рентабельності виробництва.

У контексті ринкової економіки важливо аналізувати виробничі ресурси з акцентом на їх використання, враховуючи їх взаємозалежність із іншими ресурсами, і також економічними. Ефективність цих ресурсів значною мірою походить і від механізму господарювання, який є важливою частиною цих ресурсів. Окремі елементи господарського механізму також мають вплив на процеси та результати підприємства: чим досконалішим є цей процес, тим якісніше проводиться реалізація можливості виробництва, що, в свою чергу, підвищує його виробничу ефективну діяльність.

Постійно варіююча вартість основних засобів під застосуванням природних факторів, умов виробництва, інноваційних та цінових змін. На жаль, її точне визначення можливо лише протягом обмежених періодів – кварталу або

року. Протягом цих періодів основні засоби зазнають зниження вартості. У зв'язку з цим деякі фахівці пропонують враховувати лише амортизовану частину вартості. На нашу думку, залишкова вартість виробничих засобів повинна також включати витрати на капітальні та поточні ремонти, і теж на ремонт обладнання, що підвищує техніко-економічні характеристики вище початкового рівня та, відповідно, їх вартість споживча зростає.

Ключовим показником стану основних засобів є їх фізичне та моральне зношення, оцінюване експертно. Основні засоби, які мають повне зношення, підлягають ліквідації. Тому для інших необхідно розробити план відновлення. Також доцільно розглянути можливість продажу або оренди площ та устаткування, що не використовуються в процесі виробництва. Певна частина основних засобів, що не експлуатується тимчасово, може просто не використовуватись. Досліди свідчать, що в теперішніх умовах масштаб зношення основних засобів у будівельних підрядних організаціях збільшується, що є негативним фактором, оскільки підвищений рівень зношення впливає на ефективність діяльності підприємств.

При оцінці елемента “трудові ресурси” доцільно брати до уваги не увесь трудовий виробничий потенціал, а лише персонал будівельно-виробничий. Тому вартість цього елемента також повинна включати витрати на навчання, перепідготовку та підвищення кваліфікації працівників.

«Забезпечення організації матеріальними ресурсами необхідного асортименту та належної якості, а також їх ефективне використання є ключовими чинниками для успішного виконання виробничих завдань, зменшення собівартості продукції та підвищення рентабельності будівельного виробництва» [36].

У процесі перезавантаження на шляху до економіки ринкової суттєво змінилася організація матеріально-технічного забезпечення виробництва матеріалами, сировиною, напівфабрикатами, паливом та іншими ресурсами. Підприємства самостійно вивчають сировинний ринок та ринок енергоносіїв, встановлюють важливі зв'язки з постачанням та приймають рішення про

формування необхідних запасів, враховуючи специфіку виробництва та можливі зміни в його умовах.

Останнім елементом виробничих ресурсів підрядних будівельних організацій є “інформація”, яка представляє собою специфічну форму знань про науку. Отже, будь-який інший продукт діяльності, вона має споживчу вартість. Тому у межах ресурсів виробництва інформація охоплює не лише знання персоналу, що відносяться до трудових ресурсів, а й різні компоненти заходів, спрямованих на вдосконалення організації виробництва, праці та управлінських процесів. Це включає розробку і запровадження ефективних форм розподілу праці, удосконалення процесів підбору та розстановки персоналу, оптимізація трудових процесів, використання сучасних матеріально-технічних ресурсів, а також стимулювання раціоналізаторської та винахідницької діяльності є важливими напрямками підвищення продуктивності та ефективності діяльності організацій.

Всі зазначені заходи характеризуються тим, що витрати на їх реалізацію здійснюються в межах чотирьох типів ресурсів: матеріальних, трудових, інформаційних та основних засобів. Витрати на початкові три види ресурсів збільшують відповідні елементи виробничих ресурсів, і їх виокремлення може ускладнити аналіз. Тому, при оцінці вартості елемента “інформація”, важливо акцентувати увагу на матеріальних і фінансових витратах, пов’язаних з придбанням та використанням інформаційних ресурсів.

Незважаючи на зростаючу товарність інформації, залишається актуальною проблема адекватного визначення витрат, пов’язаних з її пошуком і підготовкою, які б відображали реальну споживчу вартість. Вищезазначені підходи здатні зафіксувати лише витрати на інформаційні ресурси в процесі виробничої діяльності, але не дозволяють оцінити їх вартість у повному сенсі, що обмежує можливість здійснення точної оцінки.

З метою ідентифікації пріоритетних, актуальних та легко адаптованих критеріїв для досліджуваної галузі, необхідно провести огляд існуючих напрямків і методик оцінки ефективності використання ресурсів організації.

Основною метою цього огляду є адаптація методологічних розробок вітчизняних авторів аналізування використання ефективності ресурсів виробництва. Необхідно оптимізувати існуючі методики оцінювання ефективності використання ресурсів, підвищити їхню практичну значущість і спрямувати на аналіз ресурсів з акцентом на визначення їхнього впливу на кінцеві результати діяльності підрядних будівельних підприємств.

У методології, запропонованій Савицькою Г.В., крім зазначених аспектів, також розглядаються питання, пов'язані з фондом оплати праці та соціальною захищеністю працівників.

З точки зору ресурсоефективності, вказані показники доцільно аналізувати в наступних напрямках:

1. Забезпеченість організації кадрами, а також рівень їх кваліфікації і професіоналізму. Це передбачає оцінку відповідності кваліфікації працівників вимогам виробничого процесу, зокрема, необхідним для обслуговування і експлуатації будівельних машин та механізмів. Визначивши якісний склад трудового колективу, можна оцінити готовність організації до впровадження нових технологій. У разі виявлення прогалин у підготовці персоналу, стає можливим своєчасне навчання співробітників для уникнення простоя нової техніки. Отже, одним із ключових показників у системі оцінювання використання ефективності ресурсів виробництва є відповідність середнього розряду робітників середньому розряду виконуваних робіт.

2. Важливим аспектом є аналіз динаміки робочої сили, оцінка повноти використання робочого часу, визначення причин втрат та розрахунків впливу простоїв на результати діяльності організації. У контексті характеристики якісної роботи з працівниками варто включити в систему розрахунків аналізу коефіцієнт стійкості працівників. Управління кваліфікацією персоналу, яка є одною із ключових організаційних ресурсів, має важливе значення.

Отже, стійкість висококваліфікованих працівників забезпечує використання будівельної техніки на ефективному рівні. Окрім цього, зміни в складі робочих кадрів можуть приводити до змін, які пов'язані з певними

витратами на підготовку співробітників, а також до збільшення витрат на підготовку нових працівників. Часті зміни в кадрах гальмують зростання продуктивності праці. Якщо бажаний коефіцієнт плинності кадрів, то відповідний коефіцієнт стійкості може бути прийнятий за 92%. Низькі значення цього показника негативно свідчать про управління кадрами.

3. У контексті самоокупності та самофінансування важливо проводити аналіз застосування робочих кадрів в діяльності, яка не пов'язана з будівельним виробництвом безпосередньо. Це явище часто спостерігається в підрядних будівельних організаціях і включає роботи, такі як благоустрій територій або допомога в окупованих регіонах. У даному випадку необхідно оцінити не лише втрати робочого часу, а й витрати на оплату праці залучених працівників. Хоча така соціальна допомога може бути об'єктивно виправданою, важливо провести детальний аналіз витрат підрядних організацій на ці види діяльності та розробити механізм їх відшкодування, щоб підтримка була здійснена на безповоротній основі.

4. Рівень продуктивності праці безпосередньо впливає на зростання дохідної частини, зменшення собівартості продукції та виробничі темпи розвитку. Найбільш адекватно стан продуктивності праці відображається у виробленні в умовно-натуральному або натуральному вимірі. «Іншим показником продуктивності є трудомісткість, яка відображає пряму залежність між обсягом виробництва та витратами праці, а також демонструє економію живої праці» [27]. В умовах ринкової економіки одним із ключових показників ефективності використання трудових ресурсів виступає рентабельність персоналу, що розраховується як співвідношення отриманого прибутку до середньорічної чисельності будівельно-виробничого персоналу. Цей показник демонструє, скільки кожен співробітник генерує прибутку.

5. При аналізі фонду оплати праці потрібно оцінювати важливі співвідношення між хвилями зростання продуктивності праці і темпами збільшення її оплати, зокрема, обчислити коефіцієнт, що відображає темпи зростання на випередження продуктивності над хвилями зросту оплати. В

методології аналізування використання ефективності ресурсів виробництва доцільно визначити економію або перевитрату фонду оплати праці внаслідок змін коефіцієнта цього. «На оплату праці кошти слід використовувати так, щоби темпи зростання продуктивності випереджали темпи збільшення оплати, лише за таких умов можливе забезпечення розширеного відтворення, недотримання цього співвідношення вказує на нераціональне використання фонду оплати праці, що спричиняє збільшення собівартості будівельної продукції і, як наслідок, зменшення прибутку підприємства» [37].

6. У контексті матеріального виробництва, зокрема, у виробництві будівельної продукції, чинники, визначені законом вартості, мають значну вагу. Враховуючи необхідність адаптації підрядних будівельних організацій до ринкових умов, доцільно включити в методику аналізу ефективності використання виробничих ресурсів показник трудомісткості у вартісному вимірі, наприклад, вартість за квадратний метр житла.

Розширений огляд методик аналізування основних засобів виробництва, виявив, що основні засоби переважно аналізуються за кількома ключовими напрямками. По-перше, це забезпеченість організації основними виробничими засобами. По-друге, досліджується технічний стан цих засобів. Третім напрямком є оцінка ефективності та інтенсивності їх використання. Четвертим аспектом є вивчення причин морального та фізичного зношування. П'ятий напрямок стосується нарахування амортизації і аналізу її використання. Шостий аспект охоплює ефективність витрат на експлуатацію будівельної техніки, а сьомим є оцінка ефективності інвестицій в основний капітал. Ці напрямки дозволяють комплексно оцінити стан і використання основних виробничих засобів в організації.

З точки зору створення методики аналізування використання ефективності ресурсів виробництва, до найбільш пріоритетних показників цієї групи слід віднести:

- Частку ресурсозберігаючих будівельних машин та механізмів в загальному обсязі устаткування, а також економію основних засобів. Умовна

економія основних засобів показує повернення інвестування в основний капітал, який безпосередньо діє на кількість зносу у собівартості робіт, зокрема будівельно-монтажних і зменшує податкове навантаження.

- Використання коефіцієнтів приросту, зношування, відновлення, вибуття, автоматизації і придатності для аналізу руху та технічного стану основних засобів. Моральне зношування та технічний рівень можна оцінити через середній термін дії основних засобів, що дає змогу сказати який їхній технічний стан і знайти застаріле обладнання, яке потребує заміни. Важливим показником також є рівень витрачання на ремонтування обладнання, що свідчить про вчасність та якість проведених ремонтних робіт; модернізація існуючих засобів є більш ефективною з точки зору збереження капіталу.

- Щодо оцінки ефективності використання, узагальнюючі показники, зокрема фондівдача, повинні зростати завдяки впровадженню інтенсивних ресурсозберігаючих заходів, спрямованих на підвищення продуктивності обладнання, зменшення простоїв та оптимізацію його завантаження. Інші ключові показники ефективності використання основних засобів, такі як фондомісткість, фондоозброєність і фондорентабельність, також потребують ретельного аналізу та системного підходу до їхнього вдосконалення.

- У процесі аналізу ефективності застосування основних засобів необхідно моніторити приріст відносний фізичного обсягу виробленої продукції та прибутку, а також зміни у вартості основних засобів. Зі збільшенням та вдосконаленням техніки частка амортизаційних витрат у собівартості продукції має тенденцію до зростання. Проте за умов підвищення продуктивності обладнання очікується збільшення обсягу випуску будівельної продукції, що, у свою чергу, вплине на зменшення частки амортизаційних відрахувань на одиницю житлової площі. Крім того, важливо враховувати зниження експлуатаційних витрат завдяки ефективному використанню будівельної техніки.

На рисунку 2.4 наведено показники ефективності використання виробничих ресурсів.

Рис. 2.4. Показники ефективності використання виробничих ресурсів

Розроблено автором самотійно.

Огляд методик аналізу використання матеріальних ресурсів, проведений на основі вищезгаданих авторів, виявив, що дослідження здійснюється через систему показників, що включає: забезпеченість організації матеріальними ресурсами, вплив їх використання на зростання обсягу виробництва,

ефективність використання матеріалів, обробку відходів виробництва, а також стан запасів.

У структурі загального витрачання на виготовлення продукції будівельної галузі матеріальні витрати будівельних підрядних організацій будуть становити близько 60%. Основною метою аналізу є визначення рівня матеріаломісткості продукції та пошук резервів для її зниження. Крім цього, важливо виявляти випадки перевищення витрат матеріалів над встановленими нормами та лімітами. Таким чином, для запобігання перевитратам матеріальних ресурсів у натуральних одиницях необхідно проводити моніторинг первинної документації в оперативному режимі.

1. Показник матеріаломісткості є ключовим аналітичним інструментом, оскільки він відображає ефективність використання у виробництві продукції будівельної галузі матеріалів. Зниження матеріальних витрат на один відсоток може принести значні економічні вигоди у порівнянні з іншими категоріями витрат. Тому рекомендується аналізувати динаміку якісних показників використання матеріальних ресурсів, таких як матеріаловіддача та матеріаломісткість, а також вивчати приріст матеріальних витрат у співвідношенні до зростання обсягів виробництва. До системи показників, що використовуються для аналізу ефективності використання виробничих ресурсів, доцільно включити такі параметри, як витрати, собівартість продукції, обсяги виробництва та фінансові результати діяльності.

2. В умовах, коли жорстка конкуренція, особливо в контексті концепції «ціна-якість», критично важливим стає показник витрат на один квадратний метр житла, який наочно ілюструє між прибутком та собівартістю взаємозв'язок. Витратомісткість можна визначити як співвідношення загальних витрат на будівництво одного квадратного метра житла до чистого прибутку, що отримується за кінцевими цінами; цей показник є оберненим до рентабельності. Для аналітичних цілей рекомендовано розраховувати цей показник на одиницю продукції для будівництва, щоб відслідковувати сукупні витрати, їхню динаміку та структуру.

Аналізуючи існуючі методики оцінювання собівартості і витрат, можна виокремити основні вектори для досліду: аналізування витрат згідно з елементами економіки (спільна сума витрат по факту та їхнє відхилення абсолютне, порівняння затрат поточного періоду з затратами минулорічними, розрахунок питомої ваги усіх елементів у інфраструктурі затрат і їх відхилення абсолютні для виявлення основних напрямків ресурсозберігаючої політики), а також аналіз статей витрат, розподіл їх на прямі й непрямі витрати та аналіз собівартості продукції.

Зростання обсягів виробництва швидкими темпами і продаж товару, а також збільшення якості продукції впливають на витрати, прибуток і рентабельність безпосередньо. Господарюючі суб'єкти і їх діяльність повинна бути орієнтована на максимізацію випуску і продажу будівельної продукції високої якості при мінімізації витрат. У цьому контексті аналіз обсягів виробництва та реалізації продукції набуває критичного значення, оскільки даний показник є базовою інформацією для аналізу інших економічних показників.

Аналіз обсягів будівельного виробництва потрібно розраховувати не тільки в натуральних, але й у вартісних показниках, оскільки цей показник безпосередньо впливає на економічну ефективність дії будівельних підрядних організацій та, відповідно, на оцінювання використання ефективності ресурсів виробництва.

Отже, після вивчення сучасної літератури з економічного аналізу, автором були обрані найбільш актуальні напрями у межах аналізування використання ефективності ресурсів виробництва. Було встановлено основні вимірники для дослідження процесів ресурсозбереження, а узагальнену інформацію буде представлено в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

**Основні напрями аналізу ефективності використання
виробничих ресурсів підрядних будівельних організацій**

Підсистема	Напрямки аналізу
Трудові ресурси	- вивчити склад й структури кадрів, у т.ч. відповідність кваліфікації необхідної для роботи на ресурсозберігаючому обладнанні;
	- проаналізувати використання робочого часу, фонду оплати праці;
	- вивчити продуктивність праці, її зміни за рахунок проведення заходів, що зберігають;
	- виявити резерви більш повного й ефективного використання трудових ресурсів;
Основні виробничі засоби	- аналізувати відволікання робочої сили на роботи, не пов'язані з основним виробництвом;
	- вивчити забезпеченість організації основними засобами й ефективність їхнього використання;
	- визначити частку ресурсозберігаючого обладнання в загальній величині засобів (чи дотримується галузевий принцип управління аналізуефективності використання виробничих ресурсів заснований на збільшенні ресурсозберігаючої техніки в кількості використовуваної
	- контроль за технічним станом основних виробничих засобів;
	- виявити вплив ефективного використання засобів на економію експлуатаційних витрат;
	- вивчити заощадження використовуваних основних засобів , що виражається в підвищенні фондовіддачі й зниженні фондомісткості;
Матеріальні	- вивчити матеріаломісткість;
	- вивчити витрати на гривню зроблених товарів, зрівняти з показником у цілому по підрядних будівельних організаціях;
	- виявити резерви зниження ресурсомісткості виробництва;
	- вивчити відхилення від установлених нормативів;
	- виявити можливості скорочення норм витрати матеріальних ресурсів;
Собівартість і сукупні витрати	- вивчити величину сукупних витрат на виробництво в динаміку й з темпами зміни обсягів реалізації будівельної продукції;
	- оцінити структуру витрат, питомих ваги кожного елемента в їхній сукупній величині й у динаміці;
	- розрахувати економію витрат від здійснення ресурсозберігаючих заходів;
	- виявити резерви зниження собівартості й рівня витрат;
Обсяги	- вивчити обсяги виробництва в натуральних і вартісних вимірниках;
	- вивчити прибуток і рентабельність діяльності організації;
	- визначити ступінь ресурсоефективності виробництва.

Складено автором самотійно.

Відповідно до викладеного вище, методика аналізування використання ефективності ресурсів виробництва повинна охоплювати усі дослідницькі прийоми, спрямовані на дослідження етапів застосування ресурсів в межах окремих підрядних будівельних організацій. Ця методика повинна забезпечувати можливість визначення економічних показників, які характеризують використання виробничих ресурсів, а також шляхи отримання необхідної

інформації, методи обробки даних, необхідні розрахунки. Найголовніше, результати аналізу мають сприяти формулюванню конкретних висновків щодо ефективності реалізованих заходів і допомагати в ухваленні управлінських рішень.

При адаптації основних методик аналізування використання ефективності ресурсів виробництва для підрядних організацій будівельної галузі необхідно враховувати їхні специфічні особливості. Отже, як показують дослідження самої структури використання ефективності ресурсів виробництва, проведене в першому розділі даної роботи, однією з найтрудомісткіших галузей є будівництво у структурі національної економіки. А у витратах будівельних підрядних організацій значну частину складають витрати на трудові ресурси.

Отже, аналіз забезпеченості трудовими ресурсами та виявлення резервів для економії витрат на них набуває особливого практичного значення для підрядних будівельних організацій. Важливо також підкреслити, що підрядні будівельні організації активно займаються нормуванням праці.

Методика аналізу ефективності використання виробничих ресурсів включає різноманітні показники, які аналізуються в грошовому еквіваленті. Це зумовлено прагненням використовувати якісні показники в контексті підрядних будівельних організацій.

Для адаптації якісних показників аналізування ефективності застосування виробничих ресурсів у будівельних підрядних організаціях треба враховувати специфіку їхньої господарської діяльності, зокрема те, що від реалізації доходи створюються лише після того як житловий будинок введено в експлуатацію. Багато якісних показників враховують обсяги будівельного виробництва в грошовому еквіваленті. З огляду на це, актуальність використання вартісних показників у аналізі зростає в умовах посилення конкурентної боротьби будівельних підрядних організацій на будівельному ринку продукції.

Аналіз класичних методик дослідження використання ресурсів виробництва дозволив формулювати ефективність цього процесу, що ілюстровано на рис. 2.7.

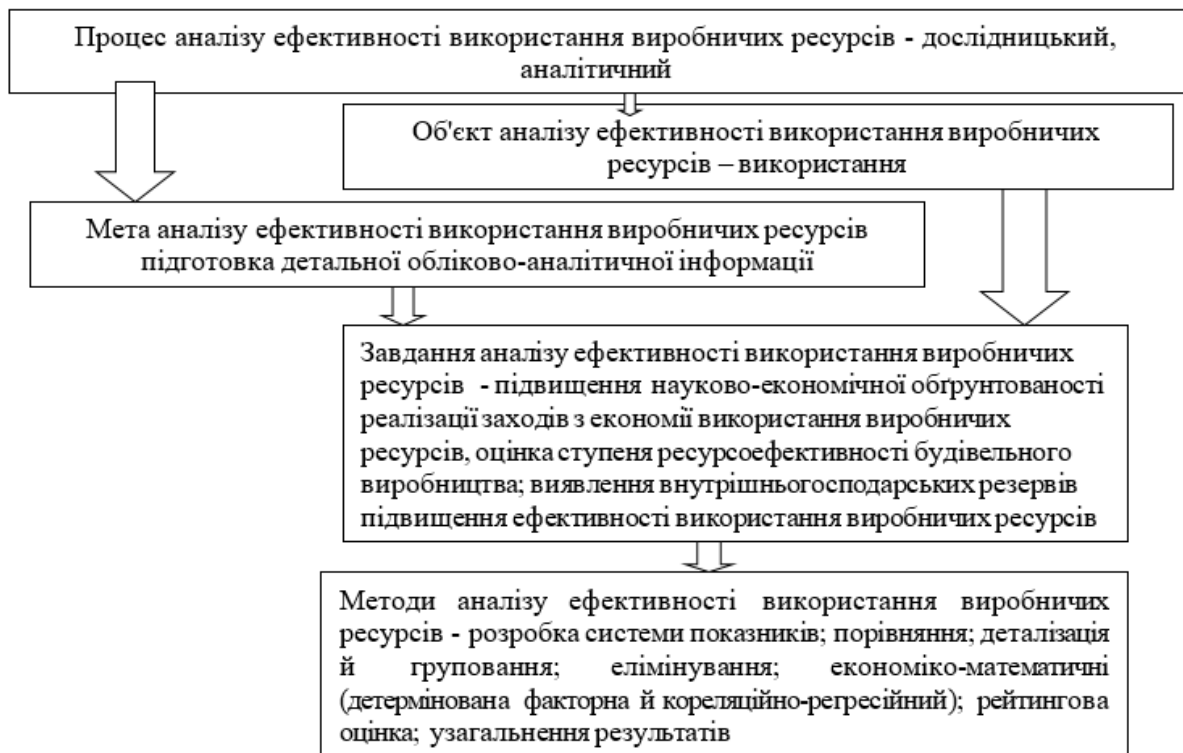

Рис. 2.7 Характеристика аналізу ефективності використання виробничих ресурсів як процесу

Розроблено автором самостійно.

Отже, головними чинниками аналізування ефективності застосування ресурсів виробництва є:

- дослідження показників ефективності ресурсів якісних та знаходження можливостей для їх збільшення;
- оцінка впливу загальних показників ефективності на кінцеві результати будівельних підрядних організацій і їх діяльності;
- дослідження рівня застосування усіх ресурсів і їх видів та розрахунок економії або розрахунок перевитрат;
- оцінювання масштабів витрат ресурсів у процесі виробництва та діяльності щодо виготовлення продукції.

РОЗДІЛ 3.

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИРОБНИЧИХ РЕСУРСІВ БУДІВЕЛЬНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Для підвищення ефективності використання виробничих ресурсів необхідно вдосконалювати їхню структуру, спрямовуючи зусилля на усунення диспропорцій між забезпеченістю будівельною технікою, механізмами та автотранспортом і їх експлуатаційно-ремонтною базою. Також важливо вирівняти співвідношення між основними будівельними машинами та засобами малої механізації. Критично значущим є забезпечення підприємств усіма необхідними виробничими засобами, включаючи фонд комплектувально-складського господарства та інвентарні об'єкти.

Аналіз свідчить про недостатні темпи зростання основних засобів допоміжного обладнання, а також про зменшення фондооснащеності будівельних підрядних організацій інструментами та інвентарем виробничим. Це погано впливає на реалізацію комплексної механізації будівельно-монтажних робіт і зменшує ефект застосування основних виробничих активів. Отже, при формуванні штату машин будівельних особливу увагу слід приділити механізмам і інструментам, що виконують допоміжні операції.

При аналізі вартості основних засобів СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» побачимо, що після структурних змін у діяльності організації залишилися поза увагою найцінніші основні засоби, які не потребують ремонту, але підлягають природному зносу. Це свідчить про те, що реконструкція дорогих необоротних активів не була належним чином адресована. Таким чином, одним із резервів покращення обслуговування основних засобів є запровадження амортизаційного обслуговування та вдосконалення дорогих активів, що повільно зношуються. Важливим аспектом цього вдосконалення є оснащення існуючих технічних засобів додатковим технологічним обладнанням, таким як радіостанційний монтаж на кранах та для операторів обладнання із засобами зв'язку і контроль якості сировини автоматично.

СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» виявляє здатність організації суттєво трансформувати структуру свого капіталу, зокрема зупинити різке зниження вартості основних засобів та забезпечити їх стабільність. У цьому контексті важливим стратегічним завданням є визначення доцільності та часу проведення повторного якісного вдосконалення структури капіталу, яке могло б призвести до змінювання основних елементів і їх динаміки.

До цього часу в СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» подібне значне коригування капіталу і його структури було реалізовано лише раз, що сприяло переходу від різкого падіння до стабільного зростання. Існують підстави вважати, що повторення таких заходів може забезпечити ще більш стабільне зростання з покращеними показниками. Таким чином, підготовка та реалізація чергового значного вдосконалення організаційних процесів залишаються актуальними питаннями в плануванні роботи СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

Аналіз динаміки виробничих та запасів оборотних активів СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» вказує на те, що будівельних матеріалів на ринках постачання та житлової нерухомості залишаються незадоволеними, що відкриває можливості для довгострокового планування постачання матеріалів і реалізації житлових проектів.

Тактика «тимчасової економії для досягнення майбутніх вигод», яку використовує СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд», демонструє продуктивний підхід, що корелює з позитивними моральними оцінками. У цьому контексті важливо підтримувати розумну, заощадливу корпоративну культуру організації, вважаючи це значним досягненням. Одночасно слід інтегрувати цінності економії в організаційне управління, формуючи відповідні заходи для розвитку корпоративної культури та реалізації цих цінностей у стратегії економічного зростання підприємства.

Аналіз розподілу чистого доходу від продажу продукції СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» вказує на те, що в середньостроковій перспективі зростання оборотних активів може почати суперечити стабільності вартості

основних засобів. Це свідчить про нагальну необхідність оптимізації фінансових потоків між основними засобами та оборотними активами відповідно до стратегічних планів розвитку. Постає дилема: чи варто збільшувати закупівлю будівельних матеріалів і активізувати трудові ресурси, або ж інвестувати в новітнє, дорожче обладнання. Неправильний розподіл фінансування між двома цими категоріями може призвести до уповільнення виробничих процесів, що вже стало актуальним для СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд».

Експоненційне зростання капіталу на початку досліджуваного періоду, яке після отримання кредитів та відновлення валового прибутку стабілізувалося на рівні, близькому до початкового, свідчить про наявність інтелектуальних, трудових і фінансових резервів. Ці резерви можуть бути використані для реалізації нових етапів підвищення інтенсивності та продуктивності діяльності організації.

При аналізі параметрів багатфакторної моделі СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» дозволяє зробити такі висновки:

1. Для підвищення фінансових показників діяльності важливо визначити оптимальний рівень термінових зобов'язань.
2. Висока продуктивність організації сприяє збільшенню обсягу інших зобов'язань, так як вони перестають негативно на дохідність впливати.
3. Основні засоби стають критично важливими для дохідності, що вимагає їхньої всебічної розробки та оптимізації вартості й продуктивності.
4. Зі зростанням продуктивності вплив необоротних активів на ефективність зменшується, що відкриває можливості для покращення їхньої якості та структури без ризику зниження виробничої ефективності.
5. Необхідно суттєво вдосконалити використання основних засобів, оскільки в поточних умовах вони викликають лише незначний спад у дохідності.

Із збільшенням продуктивності збільшується прямий вплив довгострокових зобов'язань на валовий прибуток, хоча цей вплив сповільнюється. У той же час обернений вплив інших зобов'язань є найбільш значущим в період інтенсифікації, після чого спостерігається його зниження.

Вартість існуючих основних засобів демонструє вплив позитивний і на валовий прибуток за час кризових і інтенсифікаційних періодів, проте негативно впливає в умовах зростання. Зворотний вплив необоротних активів є малозначущим у перших двох періодах, проте в третьому періоді, за умов зростання, їхня вартість виявляє суттєвий негативний вплив на рівень прибутку. Витрати матеріальні, які належать до оборотних активів, мали незначний вплив на прибуток у перші два періоди, тоді як у третьому спостерігається прямий суттєвий вплив. Витрати на оплату праці також виявилися незначними і знижуються із зростанням продуктивності підприємства.

Чинни u3–u8 впливають на баланс суттєво варіюється між періодами «обвалу» та «інтенсифікації» порівняно з періодом «зростання». Ці чинники проявляють як прямі, так і зворотні ефекти в зазначених двох фазах спостереження, причому їх вплив має кількісно різні характеристики. Така істотна різниця свідчить про те, що СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» поставило за мету покращення показників балансу, нехтуючи структурою матеріальних витрат і матеріальних ресурсів. Отже, у період «зростання» значною мірою баланс прямо корелює з основними засобами, в той час як існує обернена залежність від матеріальних витрат.

Аналогічно до балансу, вплив чинників u3–u8 на капітал СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд», тобто власний у період «зростання» суттєво інший і відрізняється від їхнього впливу у попередніх двох етапах. Власний капітал раніше був тісно інтегрований з іншими зобов'язаннями, то в аналізованому періоді його структура переважно складається з основних засобів.

Дослідження змін у структурі основних засобів СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» в процесі підготовки та реалізації масштабного інноваційного будівельного проєкту свідчить про загальну ефективність управлінських підходів в умовах технологічної модернізації та впровадження значних фінансових інновацій. Водночас виявлено певні недоліки, які проявляються у невідповідній динаміці окремих показників, що характеризують структуру основних засобів. Це включає значне перевищення затрат на будівництво і над

надходженнями в іншій частині проекту, а також переважання зношення інструментів над їх ремонтом і придбанням у першій половині реалізації проекту, а також зупинку постачання маловартісних предметів на початковому етапі.

У рамках наступних інноваційних проектів, які підприємство вже ініціювало, важливо уникнути повторення зазначених недоліків. Хоча перший із них має об'єктивний характер, адже відображає зведення житла як продуктивність праці, так і умови збуту ринкові.

Для підвищення ефективності діяльності підприємства доцільно провести детальний аналіз технологічних аспектів транспортного забезпечення, що може передбачати збільшення кількості транспортних засобів та розширення тракторного парку.

Отже, для удосконалення керування працею доцільно впроваджувати найефективніші методи, ніж просто тримання відпрацьованих людино-годин у кількості. Аналіз показує, що керівники підрозділів мають досвід гнучного управління. У періоди критичного перелому негативних тенденцій відтоку кадрів та під час різкого покращення показників, підприємство здійснило суттєві кроки щодо поліпшення матеріального стимулювання. Якщо в часи передкризових явищ у кадровому забезпеченні використовувалася тактика жорсткого дотримання кількості відпрацьованих людино-годин, то в умовах покращення продуктивності така стратегія не є обов'язковою.

Отже, у процесі планування подальшої оптимізації фонду оплати праці СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» доцільно не лише зберігати наявну тактику підтримання обсягів відпрацьованих людино-годин, але й розробляти додаткові механізми матеріального стимулювання для підвищення мотивації персоналу. Це може включати більше використання фонду додаткової заробітної плати та активне впровадження сучасних ефективних засобів для стимулювання персоналу.

Фонд заробітної плати додаткової СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» суттєво посилює вплив позитивний на активність трудових звитяг під час

відновлення кадрового складу та різкого збільшення фінансових показників компанії. Проте, зміни в обсязі додаткової заробітної плати не сприяли стабілізації управління кадрами. Це свідчить про необхідність усвідомлення того, що під час криз фонд основної заробітної плати лише має значний вплив на управління трудовими ресурсами. Водночас у моменти економічного піднесення та при переломних змінах тенденцій, фонд додаткової заробітної плати може бути ефективно використаний як один з основних стимулів управління працею.

На цій основі робимо висновок, «що фонд додаткової заробітної плати слід розглядати як фінансову базу для розробки системи стимулів, що відповідають сучасним методам управління продуктивністю персоналу». [12]

Впровадження корпоративної системи соціального забезпечення, яка надає неоподатковувані товари, матеріальні та культурні блага, сприяє більш раціональному використанню фінансових ресурсів організації порівняно із прямим збільшенням заробітної плати. Таким чином, удосконалюючи усю діяльність СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд», потрібно створити систему соціального споживання, яка буде враховує чинну бізнес-логіку відрахувань податків із соціальних виплат, наданих організацією працівникам та їхнім родинам.

СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» продемонструвало, що тимчасові зміни в фонді заробітної плати додаткової, сприяли уповільненню падіння обсягів виробництва та підтриманню їх на існуючому рівні. Поскілки така ситуація, коли підвищення фонду оплати праці тимчасове призводить до помітного поліпшення стану його, є прямим свідченням нестабільної роботи підприємства, треба вжити ряд заходів для того щоб стабілізувати усі аспекти впливу на працівників і стимулювання його та удосконалення щоденної діяльності персоналу.

Для забезпечення стабільного співвідношення між чисельністю персоналу та розміром фонду оплати праці доцільно визначати ці параметри на основі ретельного аналізу середньої частини графіка виробничої функції.

СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» досягло фондової структури оплати

праці, де розподіл кількості працівників за розміром зарплати має максимум центрального, яке дає відповідь продуктивному підходу. У зв'язку з цим подальшими завданнями організації є: збереження одномодальної структури розподілу кількості працівників за величиною зарплати; вирівнювання «неоднорідностей» у лівій частині цього розподілу, що передбачає стимулювання працівників пропорційне малої кваліфікації; запобігання виникненню нового максимуму в сегменті високих зарплат, що може викликати незадоволення та психічну напругу в колективі; пропорційне поступове підвищення зарплат усім працівникам, які відобразяться в «переміщенні» вправо максимуму даного розподілу.

Трудові ресурси та їх аналіз використання у СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» виявляє суттєві недоліки. Зокрема, спостерігаються тимчасові зниження обсягів праці, зумовлені проблемами в організації та плануванні, а також сезонними коливаннями, які ускладнюють виконання окремих робіт. Це призводить до зміни чисельності персоналу та фонду оплати праці, викликаючи їх взаємний спад. Для підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємство має сприяти рівномірному розподілу робочого навантаження протягом тривалих періодів, запобігати сезонним спадам активності та зниженню продуктивності, що виникають через перебої в постачанні матеріалів.

Дослідження розподілу працівників за зарплатою демонструє продуктивний підхід у використанні фонду оплати праці, з центральним максимумом і поступовим зміщенням вправо. Стратегічне завдання полягає в підтримці цих тенденцій, вирівнюванні перегину між максимумом та крилом правим, а також визначенні швидкостей реалізації цих змін. Варто відзначити, що швидкі зміни в структурі фонду оплати праці можуть негативно вплинути на фінансову стійкість підприємства та ефективність стимулювання праці.

Аналіз залежності фінансових показників від трудових і матеріальних ресурсів, а також динаміки закупівлі основних засобів, свідчить про те, що підприємство часто відставало у закупівлі основних засобів у потрібних обсягах, хоча в цілому управлінська діяльність у цій сфері була успішною. У

майбутньому СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» повинно планомірно здійснювати закупівлі основних засобів, спираючись на технологічні та фінансові обґрунтування, і дотримуватися пропорційності між трудовими, основними та матеріальними ресурсами.

Ключовим аспектом ефективного управління матеріальними ресурсами є всебічний економічний аналіз їх витрат, що передбачає порівняння з виробничими нормами.

Значним чинником економії є вдосконалення системи матеріального стимулювання. Необхідно також акцентувати увагу на мотивації за збір і переробку відходів виробництва для повторного використання. Це дозволяє вирішити низку критично важливих завдань: економію сировини, зменшення забруднення навколишнього середовища та підвищення обсягів виробництва.

Реалізація запланованих заходів із оптимізації господарського механізму в будівництві забезпечить раціональне і дбайливе застосування матеріальних ресурсів.

Для підвищення ефективності підприємства та збільшення фондів віддачі критично важливо оптимізувати управління запасами пального, запасних частин і всіх інших ресурсів. Забезпечення відповідного рівня запасів кожного товару має стати пріоритетом, зокрема через закупівлю взаємозамінних матеріалів для технологічних процесів.

Критично важливо уникати нестачі запасів, оскільки це призводить до простоїв, що негативно впливають на загальну продуктивність підприємства. Аналіз показує, що при спробах адаптувати запаси до зростаючого споживання, допущено помилки, пов'язані з їх недостатчею та надмірністю, що спотворило фінансову звітність. Хоча загальна інтенсифікація виробництва була успішною, проблеми з постачанням пального та запасних частин привели до зменшення віддачі від оборотних та основних активів.

Для виправлення ситуації слід реалізувати комплексну стратегію реінжинірингу в будівельній галузі, яка об'єднує запуск нових інвестиційних проектів з удосконаленням технологій та управлінських методів на фінансовому

рівні, а також у сфері управління запасами, основними фондами та працею, зокрема її стимулюванням.

Важливо впровадити автоматизовану систему управління запасами в СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд», яка включатиме не лише традиційні методи оптимізації запасів, але й інтегруватиме проектну, нормативну, виробничу та складську інформацію. Це дозволить мінімізувати втрати, викликані нерівномірним постачанням, навіть за умов перебоїв.

Аналіз показників дохідності підприємства виявляє, що, незважаючи на позитивні значення, якість доходів залишається незадовільною. Основний дохід формується від фундаментних робіт і мулярно-монтажних робіт, що свідчить про фрагментарний розвиток виробництва, а не про його комплексний прогрес. Підприємство функціонує в режимі «імпульсного» виконання проектів, що негативно позначається на прибутковості при переходах між проектами.

Для покращення структури доходів СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» в майбутньому слід зосередити увагу на планомірному виконанні робіт, що логічно випереджають одна одну в рамках будівельного циклу.

Основний висновок стосовно оптимальності структури СБУ «Спецбуд» ТОВ «Тернопільбуд» свідчить про те, що між трудовими, матеріальними ресурсами та ресурсом праці забезпечено збалансоване співвідношення. Однак наявність маленьких спадів в межах коли визначається виробничі функції, вказує на те, що в співвідношеннях між різними елементами структури ресурсів періодично виникають суттєві дисбаланси. Таким чином, стратегічним завданням підприємства є забезпечення та підтримка оптимальних пропорцій між складовими структурними елементами ресурсів. Це завдання передбачає досягнення збалансованості не лише між трьома основними видами ресурсів (працею, основними засобами та матеріалами), але й між їхніми внутрішніми складовими, як зазначалося раніше.

ВИСНОВКИ

1. В умовах стабілізації трансформаційних економічних процесів, що охоплюють усі сфери українського суспільства, важливо активно використовувати резерви для всебічного розвитку економіки. Це передбачає підвищення ефективності господарської діяльності шляхом вдосконалення забезпечення організацій основними засобами, матеріальними та трудовими ресурсами, що, в свою чергу, сприяє поліпшенню фінансових результатів та зміцненню конкурентних позицій на ринку.

2. Для дослідження закономірностей ресурсного забезпечення будівельних організацій в умовах стабілізації національної економіки проведено огляд їх сучасного стану з точки зору забезпеченості основними, матеріальними та трудовими ресурсами, а також продуктивності їх використання. Окрему увагу приділено організації управління ресурсами в досліджуваних компаніях, підкреслюючи динамічний вплив структури ресурсного забезпечення на ефективність їх діяльності.

3. Сучасний стан будівельного сектора характеризується пошуками оптимального забезпечення основними засобами, матеріалами, сировиною та кадровими ресурсами. Взаємне урівноваження цих елементів максимально сприяє дохідності будівельних організацій.

4. Проведено аналіз методів, що використовуються для оцінки ефективності ресурсного забезпечення виробничих організацій, особливо в контексті аналізу та планування діяльності будівельних компаній. Виконано їх порівняльну характеристику та визначено завдання дослідження закономірностей формування ресурсного забезпечення і його виробничого використання в умовах тривалої стабілізації національної економіки. Мета полягає у розробці практичних рекомендацій щодо вдосконалення управління ресурсами в будівельних організаціях, що сприятиме загальному підвищенню їх ефективності та дохідності.

5. Для вивчення закономірностей ресурсного забезпечення та ефективності їх використання застосовано метод, який інтегрує аналіз динаміки

показників дохідності з динамікою структурних елементів ресурсного забезпечення, а також моделює взаємозв'язки між показниками дохідності і структурою ресурсного забезпечення як окремих видів ресурсів, так і їх загального складу. Для цього використано лінійні багатофакторні моделі та нелінійні багатовимірні виробничі функції, представлені у вигляді степеневих поліномів з регуляризованими методами ідентифікації.

6. Порівнюючи динаміку показників дохідності з структурними елементами ресурсного забезпечення та встановленими моделями їх взаємозалежності, виявлено численні економічні закономірності, що стосуються вдосконалення діяльності будівельних організацій в умовах стабілізації перехідної економіки та впливу різних видів ресурсного забезпечення на ці процеси. На основі проведених досліджень розроблено методику аналізу ресурсного забезпечення будівельних організацій, яка охоплює оцінку впливу окремих ресурсів – основних засобів, матеріальних ресурсів і трудових зусиль, а також їх комплексний вплив.

7. На підставі аналізу ресурсного забезпечення будівельних організацій сформульовано рекомендації для оптимізації управлінських практик, що стосуються основних засобів, матеріального постачання, кадрових ресурсів та стимулювання праці.

8. Обчислювальне моделювання залежності показників ефективності від структури ресурсного забезпечення проведено з використанням обчислювальної системи MatLab, що включає графічні інструменти для візуалізації результатів моделювання та процедури ідентифікації параметрів лінійних і нелінійних моделей.

9. Порівняння динаміки показників дохідності та ресурсного забезпечення з модельними залежностями між цими величинами дозволило отримати значні висновки про закономірності економічного функціонування будівельних організацій в умовах стабілізації перехідної економіки, а також розробити рекомендації для вдосконалення управлінських практик у сфері ресурсного забезпечення.

10. Результати проведених досліджень узагальнено в спеціальній методиці, апробованій на прикладі конкретного виробничого підприємства. Досвід експериментального застосування розробленої методики, призначеної для аналізу ресурсного забезпечення виробничих організацій, підтверджує її високу практичну ефективність як інструменту автоматизації економічного аналізу та засобу підтримки прийняття рішень у процесі планування діяльності будівельної організації.

11. Реалізація розробленої методики для аналізу структури ресурсного забезпечення як інструменту, що підтримує прийняття рішень у плануванні діяльності будівельних організацій, істотно підвищує ефективність їхнього управління. Це відкриває нові горизонти для впровадження сучасних технологій управління, які інтегрують своєчасну діагностику економічних трендів із довгостроковим стратегічним плануванням. Таким чином, забезпечується стабільне зростання будівельного сектора, що, в свою чергу, позитивно впливає на функціонування окремих організацій і покращує загальну продуктивність усієї економічної системи країни.